

Eesti Õpilasesinduste Liidu HARIDUSPLATVORM

EESSÕNA

Eesti Õpilasesinduste Liidu haridusplatvorm on alusdokument, millel põhineb kogu EÕEL-i hariduspoliitika. Platvormis sõnastatud seisukohti kasutavad EÕEL-i eestkõnelejad avalikes seisukohtades ning ametlikus tagasisides poliitikate kujundamise protsessis. Haridusplatvormi seisukohad kinnitab EÕEL-i üldkoosolek ja seda uuendatakse regulaarselt vastavalt hariduselus muutuvale.

Käesolev haridusplatvorm on jätk 2018. aastal kinnitatud platvormile. Platvormi uuendamine toimus laiaulatusliku kaasamise teel. Liikmetel oli võimalik kaasa rääkida sisendikorje üritustel Tallinnas ja Tartus, lisaks korjati sisendit EÕEL-i üldkoosolekute ja suvekooli raames. Haridusplatvormi sisendiga on tegelenud EÕEL-i tegevmeeskond ja avaliku poliitika valdkond. Platvormi uuendamist on eest vedanud EÕEL-i juhatuse esimees Ats Mattias Tamm, EÕEL-i nõustas platvormi uuendamise protsessis Marcus Ehasoo.

Haridusplatvorm koosneb kolmest osast: EÕEL-i haridusfilosoofiast, hetkeolukorra kirjeldustest ning visioonist, kuidas olemasolevat haridussüsteemi muuta. Käesolev platvorm võeti vastu XLIX üldkoosolekul, 14. oktoobril 2023.

EÕEL-i HARIDUSFILOSOOFIA

EÕEL-i haridusfilosoofia keskendub haridussüsteemile, kui tervikule, mille fookuses on õppija areng. Iga õpilane ja tema vajadused, huvid, oskused ja võimed peavad olema hariduspoliitiliste otsuste keskmeks ja lähtekohaks. Igal õpilasel peab olema ligipääs haridusele, olenemata tema soost, rahvusest, seksuaalsest sättumusest, usulistest tõekspidamistest või sotsiaalsest taustast, füüsilisest ja vaimsest erivajadusest. Kool peab olema turvaline keskkond igaühe jaoks, seda nii füüsiliselt kui vaimset. Igasugune kiusamine on vastuvõetamatu ja kõik koolipere liikmed peavad üheskoos seisma selle eest, et kiusamist ennetada või sellele õiglaselt reageerida.

Haridussüsteem peab toetama õpilase arengut ja valmistama ette tema astumist iseseisvasse ellu. See tähendab terviklikku ja mitmekülgset õppimist, mis lisaks tugevatele akadeemilistele teadmistele toetab õpilase arengut, valmistab õpilast ette iseseisvaks eluks ja annab võimaluse võtta vastutuse enda õppimise eest. Kiiresti muutuv ühiskonnas on oluline, et oleksid oskused ja teadmised kriitilises mõtlemises, kohanemisvõimes, paindlikkuses, sotsiaalsetes oskustes, õppimisoskuses, valmisolekus langetada otsuseid, julguses otsustada, oskus koguda ja töödelda infot, olla loov ning püstitada ja ületada isiklikke eesmärgi.

Õpetaja roll haridustesektsioonil on oluline. Õpetaja on akadeemilise haridusega kõrgelt haritud spetsialist, kellel peab olema väärikas töötasu ja sotsiaalsed tagatised. Õpetaja ei anna edasi pelgalt teadmisi, vaid võimestab õpilast avastada oma tugevusi ja huve isikliku arengu toetamise ning lähenemise teel. Eesti riikluse seisukohalt on oluline tagada piirkonniti võrdväärne ligipääs kooliharidusele. Transpordi- ja koolivõrk tuleb kujundada selliseks, mis võimaldab igal õpilasel omandada üldharidust elukohast olenemata. Kooli sulgemise otsuse võib langetada üksnes juhul, kui koolis ei ole võimalik enam kvaliteetset haridust pakkuda.

Kooli tuleb näha organisatsioonina, millel on kaasa mõtlejad ja rääkivad liikmed, kes ühiselt otsustavad koolielu puudutavate küsimuste üle. Õpilased on aktiivsed osalised oma õppimisprotsessis ja nende arvamus ning panus peaksid mängima olulist rolli haridusotsuste tegemisel. Kool kui organisatsioon toetab kõigi oma liikmete arengut, mis tagab iga osapoole aktiivse panustamise kooli edendamise. Õpilasesinduse roll on koolis kriitilise tähtsusega, selle roll on viia õpilaste hääl kõigi teisteni. Teisalt arendab õpilasi võtma vastutust ja rolli ühiskonnaelus, mis on hädavajalik üldiseks vastutustundlikuks kodanikuks saamisel. Vastutustundlik õpilane on riigi tuleviku garantii.

EÕEL-i PIKAAJALISED HARIDUSPOLIITILISED EESMÄRGID

EÕEL-i pikaajalisi hariduspoliitilisi eesmärke raamistab põhimõte:

KOOLITEE = ÕPILASKESKNE JA VASTUTAV

Põhimõttes on sõna „koolitee” kasutusel üldise definitsioonina, et kirjeldada haridussüsteemis toimivaid protsesse, nt õppekavade koostamist, koolivõrgu planeerimist, hariduspoliitiliste otsuste tegemist jne. Kui kooliteed planeeritakse õpilaskeskselt, soodustab see edaspidi sellise hariduskeskkonna teket, kus õpilane vastutab rohkem. Vastutus seisneb nii enda isiklike õpitulemuste ja arengu tagamisel, aga ka laiemalt koolielu küsimustes aktiivselt panustamises ning kaasa rääkimises.

Selle saavutamiseks on vajalik pikaajalise strateegia olemasolu järgmistes valdkondades:

1. Kaasav ja võrdseid võimalusi pakkuv haridussüsteem
2. Väärtustav haridussüsteem
3. Elukestev haridussüsteem
4. Toetav haridussüsteem
5. Hea vaimse ja füüsilise keskkonnaga haridussüsteem
6. Teaduspõhine ja ajakohane haridussüsteem

1. KAASAV JA VÕRDSEID VÕIMALUSI PAKKUV HARIDUSSÜSTEEM

VÄLJAKUTSED

Kuigi Eestis on seadusega tagatud kõigile võimalus tasuta üld- ja kutseharidust omandada, on süsteemis konkreetseid puudujääke, mis ebavõrdsust suurendavad. Hajaasustuse tõttu on järjest teravamaks probleemiks kvaliteetne ja kättesaadav põhiharidus kodu lähedal. Paraku on viimaste aegade poliitilised otsused näidanud, et hariduse kvaliteedi asemel on kooale suletud muudel põhjustel. Koolipidajad ei ole kahetsusväärset mõistnud, et kohaliku kooli sulgemise tagajärjeks ei ole mitte pelgalt õpilaste koolitee pikenedamine, vaid ka kohaliku elu hääbumine pikemas perspektiivis.

Võrdne haridussüsteem peaks tagama, et kõik lapsed ja noored saaksid koolis hariduse, ka need, kes on erivajadusega, spetsiifilise või kultuurilise taustaga. Juba aastaid rakendunud kaasava hariduse põhimõte pole endiselt veel toonud positiivset lahendust erivajadustega õpilastele. Kuigi erivajadusega õpilastel on võimalik õppida nõ tavakoolis, on suurema tugisüsteemi puudumine toonud kaasa tagajärgi, mille all kannatavad nii erivajadusega õpilased ise kui ka nende kaasõpilased ja koolipersonal.

Vene emakeelega noortele on hariduspoliitilise otsuse tagajärjel antud võimalus tulevikus omandada parema kvaliteediga haridust, mis loodetavasti vähendab teadmistes tekkinud vahet eesti ja muukeelsete noorte seas, mida näitab ennekõike PISA uuring. Samas tuleb antud reformiga olla ettevaatlik ja planeerida protsesse selliselt, et reformi tagajärjel ei oleks pakutav hariduse kvaliteet varasemast veelgi kehvem õpetajate puuduse ja puuduva metoodika tõttu. Ka koolis igapäevaselt toimuv peab olema rajatud võrdsetele tingimustele.

Aineõpetajatel on liiga suur koormus ja ajapuudus, mille tagajärjel ei ole igal õpilasel võimalik saada ainealast konsultatsiooni. Tihti nähakse konsultatsiooni aega seetõttu ainult järeltööde tegemiseks, mitte aga toetamiseks või andekate võimendamiseks. Kui põhiharidus ei ole kodule lähedal kulutab õpilane päevas ebaproportsionaalselt palju aega transpordile, mis mõjutab õpilase võimalusi oma aega kasutada ja selle tagajärjel mõjutab õpilase vaimset heaolu. Endiselt on vähemalt ühes Eestis suures omavalitsuses koolitoit tasuta.

On õpilasi, kes kogevad lisaks kiusamisele igapäevases õppeprotsessis ka diskrimineerimist õpetaja poolt, näiteks maailmavaatelist eelarvamuste tõttu. Sellised juhtumid mõjuvad rängalt õpilase enesehinnangule, motivatsioonile, vaimsele tervisele ja mõjutavad otseselt õpilase õpitulemusi.

Koolides on probleeme sotsiaalse ühtsustundega, mille tagajärjel tehakse vähem klassisiseseid ühistegevusi ja väärtustatakse vähem meeskonnatööd. Suureneb õpilaste väljajäetuse tunne ning puudub keskkond, mis toetaks õpilase motivatsiooni koolis õppida.

Väljakutsete lahendamiseks tuleb teha järgmist:

- 1.1. Tähtsustada ja väärtustada meeskonnatööd ning ühistegevusi. Kasutada õppetöös meetodeid, mis soodustavad ka õppetööväliselt meeskonna- ja turvatunnet.
- 1.2. Võimaldada iga aineõpetaja konsultatsiooni kõigile õpilastele. Muuta suhtumist konsultatsioonist kui järeleaitamisest aga ka võimalusest andekatel juurde õppida.
- 1.3. Kool peab arvestama õpilaste põhjendatud tagasisidet õpetajate kohta ja tegema vastavaid ümberkorraldusi töötajaskonnas ning töökorralduses.
- 1.4. Tagada teadlikkus ja kinnipidamine hindamisjuhendist, tutvustada õpilastele hindamise aluseid ning võimalusi hindeid vaidlustada.
- 1.5. Õpilasi puudutavad otsused tuleb langetada õpilasele kõige lähemal tasandil. Samal ajal tuleb suurendada noore osalust erinevates otsustusprotsessides, et motiveerida noort kaasa rääkima ja vastutust võtma.
- 1.6. Koolivõrgu ümberkorraldamisel tuleb lähtuda põhimõttest, et algkool ja põhikool peavad asuma õpilastele võimalikult lähedal.
- 1.7. Gümnaasiumite koondamisel maakonnakeskustesse tuleb tagada hästi toimiv koolitransport, mis on seotud maakonna ühistranspordi sõidugraafikutega. Kooli ja huviharidusega seonduv transport peab olema tasuta.
- 1.8. Tagada tasuta koolitoit igas kooliastmes, nii üldharidus- kui ka kutsekoolides.
- 1.9. Kutseõppuritele suunatud õppetootused peaksid laienema ka gümnaasiumiõppuritele.
- 1.10. Viia lõpule eestikeelsele haridusele üleminek tagades sealhulgas, et ei kannataks hariduse kvaliteet.

- 1.11. Rajada piisava kohtade arvuga õpilaskodude võrk arvestades gümnaasiumivõrgu arengusuundi.
- 1.12. Tagada tasuta õpilaskodu koht kõigile õpilastele, kes on pärit materiaalselt vähekindlustatud seisuga perekonnast.
- 1.13. Aidata vähekindlustatud peredel hankida vajalikke õppevahendeid.
- 1.14. Vajaduspõhine toetamine peab olema efektiivsem leidmaks õpilasele parim individuaalne lahendus. KOV-ide ja riigi eraldatud toetused peaksid laekuma kooliaastale eelneval augusti kuul, et toetust oleks võimalik otstarbekalt kasutada.
- 1.15. Õpilaste diskrimineerimist ei tohi lubada ühelgi tasandil: õpilaste hindamisel, maailmavaateliselt, subjektiivse meeldivuse järgi jne.

2. VÄÄRTUSTAV HARIDUSSÜSTEEM

VÄLJAKUTSED

Väärtustav haridussüsteem on selline, kus erinevad koolipere liikmed on märgatud, nende panust peetakse oluliseks ja seetõttu üritatakse luua võimalusi nii tunnustamiseks kui uute võimaluste loomiseks. Tänapäevases haridussüsteemis on väärtustamisega aga tõsisemid väljakutseid kõigi koolipere liikmete suhtes. Kuigi õpetaja amet on moraalselt ühiskonnas tunnustatud, ei tunne õpetajad enda väärtust igapäevases koolielus. Lisaks vähesele töötasule puudub korralik tugivõrgustik, mis aitaks toime tulla alustavatel õpetajatel. Vähetähtis ei ole, et ka staažikad õpetajad viitavad igapäeva muresid kirjeldades samadele põhjustele, millele viitavad alustavad õpetajad. Õpetajate puudus on aga juba nii kriitiline, et kvaliteetse hariduse pakkumine kvalifitseeritud õpetajatega ei ole igas piirkonnas iseenesestmõistetav.

Paljud koolid ei näe õpilasesinduse sisulise tegevuse väärtust. Teadvustatakse õpilasesinduse rolli ürituste korraldajana, aga mitte õpilaste esindusorganisatsioonina, kes soovib kaasa rääkida õpilaste eluolu puudutavates küsimustes. Koolid ei paku tuge õpilasesindustele ega kaalu nende algatusi ja ettepanekuid. Sellel on negatiivne mõju õpilasesinduste populaarsusele, sest õpilased näevad, et nende panusel ei pruugi olla mõju. Koolid peavad hakkama arvestama senisest rohkem õpilaste arvamusega ja tugevdama suhtlust õpilasesinduse, juhtkonna ja õpetajaskonna vahel.

Kuigi mitteformaalse hariduse valdkonna tunnustamine formaalhariduses on ajapikku muutunud paremaks, on endiselt tavapärane, et seda ei tunnustata õppetöö raames. Levinud on suhtumine, mis ei soodusta mitteformaalses hariduses osalemist, nt spordivõistlustel käimist või õpilasesinduse tööga tegelemist õppetöö ajal. See aga on tekitanud olukorra, kus õpilastel ei ole enda mitteformaalset haridust võimalik enda õppetöös kajastada ja kool seda õppetöös ei arvesta.

Ka osa koolijuhte vajavad tähelepanu ja tunnustamist. Paraku ei ole Eestis veel sellist hariduskultuuri, mis väärtustaks neid inimesi, kes soovivad hariduselu edasi viia süstemaatiliselt ja teaduspõhiselt. Tunnustamist vajavad need koolijuhid, kes ei istu oma positsioonil lihtsalt niisama või poliitilise kokkuleppe tulemusena, vaid kes päriselt on oma valdkonna entusiastid ning spetsialistid valdkonna väljakutsetega toime tulemiseks.

Väljakutsete lahendamiseks tuleb teha järgmist:

- 2.1. Kool peab arvestama õpilasesinduse töös osalemist ja korrektselt defineerima õpilasesinduse tööd.
- 2.2. Senisest enam tuleb õppeasutuste siseste ühenduste tegevust võimaldada, võimendada ja toetada.
- 2.3. VÕTA loogika alusel tuleb tunnustada nii koolivälist- kui sisest mitteformaalset tegevust kui see aitab kaasa õpiväljundite saavutamisele.
- 2.4. Teadvustada tuleb mitteformaalse ja informaalse hariduse osatähtsust vastandamata formaalharidusele.
- 2.5. Õpetajate töötasu alammäär tuleb tõsta. Õpetajate töötasu alammäär peab olema vähemalt 1,5- kordne eesti keskmine palk.
- 2.6. Õpetajate karjäärimudel tuleb taastada selliselt, et koolijuhil säilib autonoomsus õpetajate tunnustamiseks.
- 2.7. Koolijuhtidel peab olema tähtajaline tööleping, et väärtustada koolijuhi arenguteed ja suunata teda tegelema nii sisekaemuse kui õppimisega.
- 2.8. Lisaks õpetajakoolituse riikliku tellimuse suurendamisele tuleb tegeleda nende inimeste haridussüsteemi meelitamisega, kellel on õpetajaharidus aga kes ei tööta haridussüsteemis.

3. ELUKESTEV HARIDUSSÜSTEEM

VÄLJAKUTSED

Kui räägitakse elukestvast haridussüsteemist, siis mõeldakse tihti seda haridusteed, mis jätkub pärast keskharidust või ülikooli. Selline lähenemine ei ole aga õige, elukestvast õppimisest tuleks rääkida juba põhikoolis, kui aktuaalseks muutub karjääriteenus ja õpilased peavad otsustama oma edasise koolitee üle. Kuigi lähiaastate jooksul on jõudsalt arenenud õpilastele suunatud kutse- ja karjäärinõustamise süsteem, siis on see tänaseni suunatud ennekõike efektiivsusele ja ühetaolisusele aga mitte individuaalsele lähenemisele. Seetõttu ei suuda praegune süsteem pakkuda piisavat nõustamist kõigile õpilastele. Nõustamine on üles ehitatud selliselt, et sellest saavad tuge peamiselt noored, kes pole veel kindlad oma tuleviku valikutes, jättes tähelepanuta õpilased, kes on juba varem valikuid teinud või kellel on selged karjäärieesmärgid.

Õppekava ei ole elukestva õppe kontekstis täna eriti soosiv. Vähe räägitakse alternatiivsetest õpiradadest (nt vahetusaastatest või vaheaastatest), töövarjutamisest, praktikakohtadest jms, mis toetavad õpilase individuaalset arengut ning aitab korrastada oma mõtteid tuleviku valikute tegemiseks. Ebakindel rahastamine kõrghariduses ei anna õpilasele kindlustunnet, et kõrgkooli õppima asudes on temal veel eesti keeles võimalik tasuta õppida. See aga suunab noori oma tulevikku planeerima ka mujale riikidesse, mille tagajärjel võime kaotada noori ja andekaid talente.

Plaanitav koolikohustusliku ea suurendamine täisealiseks saamiseni lisab haridussüsteemi senisest enam noori, kellel pole huvi õppida või kellel on raskusi õppida. Lisaks täiendavale halduskoormusele tähendab selliste õpilastega tegelemine ka paindlike õpiradade kasutamist. Eesmärk ei peaks olema tingimata formaalse hariduse lõpetamine vaid õpilase haridussüsteemi kaasamine selliselt, et säiliks õpimotivatsioon ja areneksid oskused.

Väljakutsete lahendamiseks tuleb teha järgmist:

- 3.1. Õpilaste personaalset kutse- ja karjäärinõustamist tuleb muuta selliselt, et sellest saaksid kõik õpilased sisulist kasu. Nõustamise eesmärk ei tohi olla ainult nende noorte toetamine, kel pole veel edasisest käekäigust aimdust, toetada tuleb ka neid, kes pealtnäha on tuleviku valikud teinud. Nõustamise eesmärk peab olema võimalikult laialdaselt teotada õppija eneseteostust, püüdes mitte piiritleda õpilase väljavaateid ühe kindla eriala või valdkonnaga. Lisaks peaks nõustamine sisaldama kasulikku teavet olemasolevate praktikakohtade jms, millega õpilane koheselt tegeleda saaks.

- 3.2. Suurendada õppekava raames võimalusi töövarjutamiseks või mitmekesise õpiraja läbimiseks (nt vahetusõpilasena).
- 3.3. Säilima peab tasuta eestikeelne kõrgharidus
- 3.4. Koolikohustusliku ea suurenemise tagajärjel peab suurenema õpiradade valik, mille vahel saab õpilane valida. Nt suurendada projektõpet, tutvustada osaoskuste õpet üld- ja kutsehariduses ning pakkuda noorele võimalust komplekteerida oma haridusteed enda võimekusest lähtuvalt. Koolikohustusliku ea suurendamise tagajärjeks ei tohi saada NEET noorte arvu suurenemine, kes ei taha koolis käia.
- 3.5. Et elukestev õpe kui arusaam juurduks, tuleb seda põhimõtet tutvustada alates sellest momendist, kui õpilane saab karjääri- või kutsealast nõustamist.
- 3.6. Riigil tuleb vaeva näha, et populariseerida kutseharidust kui reaalselt ja arvestatavat alternatiivi üldharidusele.

4. TOETAV HARIDUSSÜSTEEM

VÄLJAKUTSED

Kiiresti muutuva ühiskonnaga kaasnevad väljakutsed puudutavad otseselt õpilaste vaimset tervist ja toimetulekut. Kuigi vaimse tervise probleemid on järjest rohkem pildis ja saavad tähelepanu, siis pole vaimse tervise abi endiselt pooltes koolides kättesaadav ja ülejäänud koolide puhul pole ühtlane abi maht ega kvaliteet. Õpilastel puudub võimalus valida, kellelt abi saada, sest vaimse tervise spetsialiste pole piisavalt. Selle tagajärjel suureneb usaldamatus ja väheneb soov abi otsida. Paraku esineb juhtumeid, kus koolis töötavast psühholoogist on saanud informatsiooniallikas õpetajatele.

Tugispetsialistide ja struktuuri puudumise tõttu teevad õpetajad isikliku elu arvelt ületunde ja riskivad oma heaolu ning toimetulekuga. Sellest tekib pidev kurnatuse tunne ja probleemid töö kvaliteedis. Lastevanemate poolne surve õpetajatele on väljunud normaalsuse piiridest, hariduse kui „teenuse” mentaliteet ei ole kuhugi kadunud. Abiõpetajate vajadus on suurenenud. Kuigi tööpuudus on haridusvaldkonnas kõigi spetsialistide seas, on abiõpetajaid veidi kergem värvata kui õpetajaid.

Koolipäevad on pikad, neile järgneb kohustus tegeleda kodutööga. Selle kõrvalt tuleb vajadusel ohverdada huviringides osalemine või sotsiaalse elu elamine. Niisama puhkamiseks jääb koolipäevade vahel vähe aega. Sellegipoolest on endiselt säilinud arusaam, et pidev kriitika ja õpilase võrdlemine ning alandamine tõstab õpimotivatsiooni. Tegelikult suurendab see vaimse tervise probleemide hulka, tekitab stressi, motivatsiooni kadumist ja väga ebatervislikku minapilti. Õpetajatel on keeruline ilma lisajõuta toime tulla õpiraskustega õpilastega, kuid neil õpilastel on jällegi keeruline toime tulla õpetajatelt saadud kommentaaride ja tagasisidega nende eripärade kohta. Eriti keeruline on toetada vaimsete õpiraskustega noori, kelle toetamine ja suunamine on enamasti väga individuaalne ja keeruline vähese informatsiooni ning oskuste tõttu.

Koolis väljendatu ei pruugi kodus sama olla. Seetõttu on oluline kooli ja kodu koostöö. Paraku leidub lapsevanemaid, kes oma vanemlikku kohust ei suuda või ei taha täita. Nende lapsed aga jäävad ilma olulisest toest, sest saadav tugi puudub sootuks või on seotud ainult negatiivsete aspektidega. On olemas ka vanemad, kelle liigne sekkumine ei võimalda lapsega seonduvat adekvaatselt hinnata ja seetõttu tekivad konfliktid lapsevanema ning kooli vahel. Samas kannatavad eelkõige õpilased.

Teadmised oma õigustest ja kohustustest on tagasihoidlikud kõikide hariduse osapoolte poolt.

Väljakutsete lahendamiseks tuleb teha järgmist:

- 4.1. Tagada koolivälise psühholoogi teenuse kättesaadavus. Kui koolis ei ole võimalust teenust kättesaadavaks teha, tuleb seda tasuta tagada kooliväliselt.
- 4.2. Tagada koolis koolipsühholoogi teenus ja tagada koolipsühholoogi usaldusväarsus ning kvalifikatsioon.
- 4.3. Suurendada õpilaste teadlikkust teda abistavatest ja nõustavatest võimalustest koolis ja väljaspool kooli.
- 4.4. Sarnaselt õpilastele tagada õpetajatele nõustamisvõimalus, mh nõuannete saamiseks, kuidas tekkinud konflikte ja suuremaid probleeme lahendada.
- 4.5. Tarvidusel luua abiõpetajate ametikohti. Koolides peavad olema tagatud teiste tugispetsialistide, sh sotsiaalpedagoogi ja HEV koordinaatori, kättesaadavus.
- 4.6. Individuaalse arengu toetamiseks vähendada kohustuslike ainete hulka ja suurendada õpilaste poolt valitud ainete osakaalu. Õpilasel peab olema võimalus teatud ulatuses oma tunniplaani iseseisvalt koostada, eriti oluline on see gümnaasiumi ja kutseõppe astmes. Õpetaja ja õpilane saavad antud õppeprotsessi raames teha koostööd, saavutamaks õpilase individuaalseid eesmärke, õpilasel tekib võimalus võtta vastutus enda õpingute eest.
- 4.7. Õpilaste hindamisel tuleb lähtuda tema isiklikust edasijõudmisest ning loobuda õpilaste omavahelisest võrdlemisest.
- 4.8. Tagada õpetajate ja lastevanemate regulaarne suhtlus, tähtsustada lastevanemate rolli koolielu oluliselt mõjutavates otsustes.
- 4.9. Läbi lapsevanema hariduse ennetada olukordi, kus õpilane langeb vanema poolse kiusu ohvriks või õpetaja vanema poolse kiusu ohviriks. Tagada õpetajatele tugi selliste olukordadega toimetulekuks.
- 4.10. Õpilastele ja teistele hariduse osapooltele tuleb tutvustada rohkem enda õigusi ja kohustusi, seda ka ainetundide raames.
- 4.11. Koolitöötajatel tuleb enam märgata, toetada ja suunata õpiraskustes õpilasi.

5. HEA FÜÜSILISE JA VAIMSE KESKKONNAGA HARIDUSSÜSTEEM

VÄLJAKUTSED

Uute ja uhkete riigigümnaasiumite kõrval leidub kohalike omavalitsuste territooriumitelt endiselt suurel hulgal koole, mille füüsiline keskkond järgib eelmise sajandi keskpaiga standardeid. Mitu aastat järjest suurenev õpilaste hulk on tulnud koolipidajate jaoks üllatusena, st ennetamise asemel üritatakse olukorda lahendada konteinerklasside, vahetuste ja klassikomplekti piirarvu suurendamisega. Sellistel otsustel on kõige laastavam mõju just õpilaste tervisele ja heaolule. Koolipidajatel puudub tihti pikem nägemus enda haldusala koolivõrgu tulevikust ja sellega seonduvalt planeeritavatest tegevustest.

Koolide füüsiline keskkond on väga erinev, mistõttu saab öelda, et võrdset koolikeskkonda Eesti õpilastel täna ei ole. Puuduvad normaalsed võimalused isiklike esemete hoiustamiseks, puuduvad läbimõeldud kohad puhkamiseks ja õppimiseks. Puuduvad võimalused vahetundides mängimiseks ja õues aja veetmiseks.

Koolidest leidub iganenud õppevahendeid, mis ei pruugi olla kooskõlas kehtiva õppekavaga. Antud juhul ei ole mure mitte õpetajate suutmatuses uuemat materjali kasutada vaid koolide võimekuses uusi materjale soetada. Kui õppekavades tehakse muudatusi, siis läheb kaua aega enne kui nende alusel valmivad uued õppematerjalid. Koroonatõve kaasa kiire ülemineku digitaalsetele õppevahenditele. Paraku on pidevalt nende õppematerjalide pakkumine osadele koolidele ülejõu käiv ja seetõttu õpilastele kättesaamatud. Algklasside õpilaste koolikottide kaal on ebatervislik. Viiendik Eesti põhikooli lastest on rasvunud, neile ei ole tagatud tervislikud eluviisid koolipäeva jooksul (nt kvaliteetne koolitoit, liikumisvõimalused vahetundide ajal jne).

Halb seis on ka kooli vaimse keskkonnaga. Paraku ei ole võimalik väita, et koolikeskkond on alati õpilast toetav. Tihti puudub koolil nägemus kooli vaimse keskkonna olemasolust ja selle arendamise plaanidest. Vahel käsitletakse seda ka pseudoprobleemina.

Kooli killustatus nii õpilaste kui õpetajate vahel tekitab keskkonda pingeid. Killustatuse tulemuseks on koolikiusamine, mis tänaseks on jõudnud lisaks füüsilisele keskkonnale ka kübermaailma, mistõttu muutub üha raskemini märgatavaks ja on seeläbi tõhusam. Koolikiusamise ennetamiseks suunatud programmid ei ole rahastatud pikaajaliselt ja strateegiliselt, mistõttu sõltub antud teema tulevik tihti juhusest. Klassijuhataja rolli on alahinnatud, osaliselt on gümnaasiumiastmes antud ametikoht suisa kaotatud. Sellega aga jääb täitma

oluline suhete loomise koht, sest vahel on edukaks konflikti lahendamiseks vajalik just täiskasvanud õpetaja sekkumine.

Ka õpetajate omavahelised suhted on teguriks ühtse koolikeskkonna loomisel. Õpetajate omavaheline läbisaamine ei ole mitte alati hea, halvad suhted tekitavad ebavajalikke pingeid. Keerulisi suhteid näevad kõige problemaatilisemana alustavad õpetajad, kellel on kartus, et neid vaadatakse kui isikuid, kes hõivavad staažikama õpetaja ametikoha.

Vaimselt kehvasti mõjutav tegur on ka töökoormus, mille liigne kogunemine või üheaegne kogunemine on täna tavapärane nähtus. Nt arvestuste nädala loogikat kasutavad koolid ei arvesta milline mõju on taolisel süsteemil õpilastele tervikuna ning kuidas see mõjutab õppetöö protsessi. Perioodõppe süsteem toob aeg-ajalt kaasa probleemi, kus erinevad ainekavad, eriti näiteks võõrkeelte ja matemaatika ainekavad, on jaotatud väga ebaühtlaselt ja seetõttu tuleb tegeleda nõ hoogtööga, mis ei võimalda õpitud ainesse süveneda. Võib juhtuda, et perioodõppe tõttu jäävad riigieksamid ained aega, mis on eksami sooritamiseks veel kaugel ja seetõttu tuleb planeerida lisakonsultatsiooni, et vahepeal olnud aja tõttu asju meelde tuletada.

Hindamine on valdavalt väga üldistav ja puudub hea tagasiside süsteem, mis annaks hinnangu õppija arengule ja oleks kasulik õpilasele endale. Kohustuslikke loovaineid hinnatakse endiselt tihti arvestusliku hindamise alusel. Tunnikontrollide ja kontrolltööde planeerimisel eiratakse määruses sätestatud nõudeid, seetõttu võib juhtuda, et päevas toimub mitu kontrolltööd.

Ka koolipäeva algusaeg on liiga varajane. Hommikul esimestes tundides õpilased tegelevad veel ärkamisega, sellest kannatab nii õppe kvaliteet kui ka tunni kvaliteet.

Väljakutsete lahendamiseks tuleb teha järgmist:

- 5.1. Kohustada koole välja töötama tegevuskava kooli vaimse keskkonna parandamiseks: tunnustada olemaolsemaid vanemate ja nooremate õpilaste vahel vastastikuse toetamise süsteeme.
- 5.2. Kohustada kooli kasutusele võtma vähemalt ühe tõendus põhise kiusuennetusprogrammi.
- 5.3. Suuremahulised tööd tuleks planeerida läbi aasta, et vältida asjatut stressi koormuse kuhjumist lühikestele perioodidele.

- 5.4. Suurendada klassijuhataja rolli, kellel on oluline osa klassisisese meeskonnatunde loomisel. Tagada, et igal klassil või õpilaste rühmal oleks klassijuhataja, mh gümnaasiumiastmes.
- 5.5. Vähendada klassikoosseisu suurust - optimaalne õpilaste arv ühes kinnitatud klassikomplektis võiks olla 18-20 inimest. Lõpetada olukord, kus hoolekogu otsusega võib aastateks „ajutiselt” klassikomplektis õppivate õpilaste arvu suurendada.
- 5.6. Koolijuhid peavad enam tähelepanu pöörama õpetajavahelistele suhetele ja vajadusel tegelema koostöö parendamisega.
- 5.7. Õppeprogrammis tuleb suurendada ainetevahelist lõimimist.
- 5.8. Muuta gümnaasiumi õppeastme kava selliselt, et perioodõppe asemel õpetatakse läbivalt matemaatikat, eesti keelt ja võõrkeeli. Teiste õppeainete jaotusel tuleb lähtuda tasakaalu loogikast, kus õpilane läbib kohustusliku ainete mahu ja saab samal ajal ka endale huvi pakkuva valikainega tegeleda.
- 5.9. Üldistava hindelise hindamissüsteemi kõrval suurendada kujundava hindamise osakaalu. Kasutada kõigis põhikooli astmetes kujundavat hindamist, et tagasiside oleks õpilase jaoks sisuline ja edasiviiv.
- 5.10. Kohustuslike loovainete hindamisel minna üle arvestuslikule hindamissüsteemile.
- 5.11. Suurendada koolide rahastust võimaldamaks neil soetada kaasaegseid õppevahendeid, tagada nende koolidesse jõudmine enne õppetöö algust.
- 5.12. Riik peab õppekavas muudatusi tehes arvestama piisava ajavaruga, miks võimaldaks vastavate õppematerjalide õigeaegse valmimise.
- 5.13. Õppematerjalid peavad olema vastavuses riiklike nõuetega, nt kaal ja suurus. Nende sisu peab olema omavahel seostatud, ajakohased ning vastama õppekavale.
- 5.14. Tagada, et igas koolis oleks kaasaegne õppevahendite olemasolu: projektorid, laboritarbed reaalainetes, ressursid käsitöö aineteks jne.
- 5.15. Tervisliku õppekeskkonna tagamiseks investeerida riigi ja kohalike omavalitsuste koostöös senisest enam koolimajade kordategemisse ja sisustusse. Olemasolevate koolimajade renoveerimisel arvestada samade standarditega nagu uute koolimajade rajamisel.

5.16. Võimaldada igas koolis õpilastele:

5.16.1. Turvalist asjade hoiustamist

5.16.2. Puhkealaid ja kohti, kus õpilane saab tegeleda individuaalselt õppetööga

5.16.3. Koolisiseseid võimalusi vahetundide mänguliseks sisustamiseks

5.16.4. Vahetundide veetmist õues

5.17. Koolipäeva algus peaks kõigis kooliastmetes olema kõige varasemalt kell 9.00.

6. TEADUSPÕHINE JA AJAKOHANE HARIDUSSÜSTEEM

VÄLJAKUTSED

Eesti haridussüsteemi muutmisel ei ole puudu poliitikute initsiatiivist, küll aga teaduspõhistest ja loogilistest otsustest. Koolipidajate pädevus kooli pidada ei ole alati reaalsus, mistõttu puudub osades piirkondades selge arusaam, mida tähendab hea kvaliteediga kool ja selle juhtimine. Suuri haridusreforme tehakse kas kehva ettevalmistuse (nt kaasav haridus) või tagasihoidlike ressursidega (nt eestikeelsele õppele üleminek), selle tagajärjel aga kannatavad õpilased.

Õpetajakoolitus on küll ajas muutunud kuid endiselt ei sisalda teemasid, mis on tänases maailmas väga olulised. Olgu selleks hariduspsühholoogia alased ained, aga ka näiteks hariduspoliitika ained, mis võimaldaksid õpetajatel paremini aru saada kuidas haridussüsteemi otsused sünnivad ning mis on haridussüsteemi laiem pilt kui pelgalt üks koolimaja.

Õpilastele suunatud õppemeetodite valik ei ole alati kaasaegne ning ei toeta õpilase arengut. Probleemide lahendamine võtab riiklikul tasandil kaua aega, isegi kui probleemi ennast tunnistatakse. Kuigi järjest enam kasutatakse tundides tänapäevaseid õppevahendeid, siis on nende kasutamine juhuslik ja ei pruugi olla alati mõtestatud. Selle tagajärjel saab õppevahendist pigem mänguasi ning nutika õppevahendi päris funktsiooni ja potentsiaali ei kasutata ära. Väga erinevad võimalused kooliti tähendab, et õpilased ei saa võrdsed kogemust õppevahendite ja õppemeetodite osas.

Väljakutsete lahendamiseks tuleb teha järgmist:

- 6.1. Õpetajakoolitus peab kaasas käima haridusvaldkonnas toimuvate muutustega, säilitades teadus- ja tõenduspõhise käsituse.
- 6.2. Tuleb tagada, et kasutataks mitmekesiseid õppevorme: projekt-, avastus-, aktiiv-, probleem-, individuaal- ja rühmaõppe vorme ning teoreetilise osaga kooskõlas olevaid praktikume, õuesõppetunde ja külastusi.
- 6.3. Õpetamisel tuleb ära kasutada kaasaegse tehnoloogia võimalusi ja need peavad olema koolidele taskukohased.
- 6.4. Vähendada ebaefektiivsete töövihikute tellimist ja suurendada töölehtede osakaalu õppetöös. Parandada koolidepoolset õppevahendite soetamise planeerimist. Vältida ettenägematute

kulutuste tegemist lapsevanema poolt õppematerjalidele kulutuste tegemiseks, nt töölehtede jaoks paberi viimine kooli.

- 6.5. Õpetajakoolitus peab sisaldama konfliktide ennetamise ja suunamise teemat.
- 6.6. Õpetajakoolituses tuleb tähelepanu suunata lisaks õpilaste vaheliste suhete teemadele ka töökollektiivi vaheliste suhete teemadele.

JÄRELSÕNA

Eesti Õpilasesinduste Liit soovib tänada kõiki, kes haridusplatvormi uuendamise protsessi panustasid. Täname ligi 400 õpilast, kelle sisendi abil oli võimalik Õpilasliidu meeskonnal sihistada neid teemasid, mis tänaste õpilaste jaoks on kõige kriitilisema tähtsusega. Täname tegevmeeskonda ja avaliku poliitika valdkonna aktiviste, kes toimetasid juba konkreetsete probleemide ja lahenduste sõnastamisega.

Haridusplatvorm on elav dokument, seetõttu muutuvad dokumendi eesmärgid ja sisu vastavalt sellele, mis parasjagu on hariduses toimumas. Seetõttu jätkab Õpilasliit pidevalt õpilastelt sisendi korjamist, et enda seisukohtades korrekture teha.